

takeino. Mieleltään sitkeimmät pärjäävät, mutta työnantajilla ja päättäjillä on vain vähän kiinnostusta luoda yhteiskuntaa, jossa on otolliset olot resilienssin kasvattamiselle.

Luvun ”Työllistämistoimien rattaissa” sanotaan tarkentavan siihen, miltä työllistämistoimet tuntuvat. Eniten keskiöön nousevat kuitenkin absurdit tilanteet omaehtoisen aktiivisuuden rankaisevuudesta. Tämä on jyrkässä ristiriidassa ihannoidun itseohjautuvuusdiskurssin kanssa. Kilpakirjoittajien kuvaamien älyvapaiden tilanteiden soisi jäävän historiaan sosiaaliturvaa uudistettaessa. Suitsittu ja ansoitettu aktiivisuus ahdistaa varsinkin koulutettua, osaavaa ja toimintakykyistä työttömien joukkoa, vaikka Näre ja Näre eivät unohdakaan tuoda esiin, että tarkasti ohjattu aktiivisuus on joillekin myös hyödyksi. Luku ruotii erityisesti Sipilän hallituksen aktiivimallia, mutta myös muuta aktivoinnin nimellä kulkevaa työttömien hallintaa. Teos on piilottelemattomasti työttömän puolella järjestelmää vastaan.

Luku ”Kamppailua arjessa” keskittyy työttömyyden kollektiivisiin tunteisiin. Tässä käytetään jo aiemmin vilautettua liminaalitrauman käsitettä, joka kirjan tyylin mukaisesti on pikemminkin heuristinen idea. Liminaa-

litrauma viittaa kärsimykseen, joka syntyy työssäolon normiin verrattuna välitilassa olemisesta. Trauma aiheutuu yhteiskunnan työttömiin kohdistavista toimenpiteistä ja asenteista, ja se vaikuttaa monitahoisesti ihmisen itseymmärrykseen ja yhteiskuntasuhteeseen. Lisäksi kolmas luku käsittelee työvoimaviranomaisten kontrolloimassa ja kielteisten tunteiden leimaamassa arjessa voimauttavia tekijöitä, joiksi tunnustetaan muun muassa luonto, arkinen puuhailu ja mielekkäät harrastukset. Kuitenkin läpi kirjan tuodaan esille, että vapaa-aika ja aikatauluttomuus eivät suinkaan merkitse vain onnea. Niihin on rakennettu vahva syyllisyyden ja vääränlaisuuden lasti, taloudellisia realiteetteja unohtamatta.

Vaikka kirjalla on vertaisarviointitunnus, lukisin kirjaa ennemmin tietokirjana kuin tieteellisenä monografiana. Tyyliässä on hieman *narrative nonfictionin* elementtejä. Mielestäni teos olisi voinut hyötyä pienestä tiivistämisestä. Itseläni oli myös hieman vaikeaa niellä runsaslukuista käsitteiden käyttöä ja niiden niukkaa avaamista. Aineistovetoisuus on harkittu valinta ja puolustaa paikkaansa, mutta olisi kiinnostavaa tietää, millaista keskustelua esittämistavasta on muuten käyty. Kolme sisältölukea ovat periaatteessa oikein toimivat,

mutta käytännössä aineistovetoisuus aiheuttaa sen, ettei aina ole selvää, mistä lainausten yhteydessä käydyt teoriakeskustelut milloinkin tupsahtavat. Tätä lukijaa olisivat auttaaneet myös lukujen yhteenvedot. Työttömien kokemukset tulevat joka tapauksessa vakuuttavasti esille.

Hanna-Mari Ikonen

Villiinnyttämisen politiikkaa?

Jamie Lorimer: *The Probiotic Planet. Using Life to Manage Life*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2020, 344 s. ISBN 978-1-5179-0921-5

Mitä yhteistä on viruksilla, suolistolaisilla ja susilla? Näennäisesti mikrobeilla, loisilla ja karismaattisilla petoeläimillä ei ole paljonkaan yhteistä, mutta teoksessaan *Probiotic Planet* maantieteilijä Jamie Lorimer tarkastelee niitä esimerkkinä lajeista, joita on pidetty ihmiselle vihamielisinä ja joita on siksi moderneissa yhteiskunnissa pyritty hallitsemaan rajoittamalla niiden liikkumatilaa, esittämällä niiden lisääntyminen ja hävittämällä niitä.

Teoksen keskeinen teesi on, että suhteet vihollislajeihin

ovat antroposeenin ajassa muutoksessa. Lorimer esittää, että moderni ulossulkemisen, kontrollin ja hygienian ”antibioottinen” aikakausi on päätymässä, ja on tapahtumassa ”probioottinen” käänne. Probioottista käännettä pohjustaa yhteiskuntatieteellisestä ympäristötutkimuksesta tuttu väite, että antroposeenin aikana ihmiselämä on yhä tiiviimmin sekoittunut enemmän-kuin-inhimilliseen maailmaan kaikessa biologisessa, geologisessa ja teknologisessa moninaisuudessaan. Probioottisessa käännteessä on kyse tämän kietoutuneisuuden tunnistamisesta ja hyväksymisestä. Käyttäen esimerkkinä muuttuvia suhteita mikrobeihin ja suurpetoihin, Lorimer osoittaa, kuinka kasvava ymmärrys biodiversiteetin moninaisuudesta on lisännyt ymmärrystä myös hankalien ja jopa vaarallisten lajien merkityksestä niin terveydenhuollon, ympäristönhallinnan kuin arkielämänkin käytännöissä.

Lorimer määrittelee probioottisen laajasti antibioottisen vastakohtaksi. Siinä missä antibioottinen logiikka on ”elämän hallintaa kuoleman kautta” niin probioottinen on ”elämän hallintaa elämän kautta”, niin yksilöiden kuin ympäristön ja jopa planetaarisen tason hyvinvoinnin tavoittelemiseksi. Toisin sanoen Lorimerille probioottinen on paljon muutakin kuin vain

suoliston hyvinvointia tukeva bakteerikanta, missä yhteydessä käsite on tullut tutuksi hyvinvointituotteiden tuoteselosteista.

Lorimer ei ole ensimmäinen yhteiskuntatieteilijä, joka tarttuu tähän mikrobimaaniaksiin joskus kutsuttuun ilmiöön. Aiheen ajankohtaisuudesta ja kiinnostavuudesta kertoo Charlotte Brivesin, Matthaëus Restin ja Salla Sariolan (Mattering Press, 2021) toimittama tuore kokoomateos *With Microbes*, johon olen itsekin kirjoittanut yhden luvun. Teoksessa analysoidaan mikrobisuhteita etnografisesti eri skaaloista. Yhteiskuntatieteellisen mikrobi tutkimuksen pioneerina voisi puolestaan pitää antropologi Heather Paxonia (2008), joka on tarkastellut raakajuuston valmistukseen liittyviä määrittelykamppailuja *mikrobiopolitiikan* kehyksessä. Paxonin käsitteistössä probioottiset käytännöt omaksunut, elävien pieneliöiden kanssa liittoutuva kansalainen on ”post-pastöristi”. Suomeksi hankalasti kääntyvä nimi viittaa mikro-organismien tuhoamiseen perustuvaan pastörinti-menetelmään – sekä tietysti tunnettuun Bruno Latourin (1993) toimijaverkosto-teoreettiseen analyysiin Ranskan pastörisaatiosta.

Vaikka *Probiotic planetin* esimerkit pohjautuvat empiriisiin

tapauksiin, teos liikkuu edellä mainittuja analyyseja yleisemmällä tasolla. Lorimer maalaa lavealla pensselillä pyrkiessään osoittamaan probioottisten ”villiinnyttämiseen” perustuvien toimintamallien logiikan eri skaaloilla ja yhteiskunnallisissa konteksteissa. ”Makrobioottisena” esimerkkinä hän käyttää susikantojen elvyttämistä ympäristöekologioiden villiinnyttämishankkeissa ja ”mikrobioottisena” esimerkkinä puolestaan hakamatojen istutusta suolistoon terveyden edistämistarkoituksessa. Kumpikin aiheista on kirjoittajan pitkäaikainen tutkimuskohde, minkä ansiosta esimerkit ovat uskottavia ja yksityiskohtaisia. Esimerkkien kautta lukijalle avautuu probioottisten käytäntöjen moninaisuus. Rikkaudesta huolimatta empiiriset tapaukset ovat kuitenkin nimenomaan esimerkkejä, joiden avulla Lorimer kehittää argumenttiaan. Siten teosta voisikin luonnehtia pohjimmitaan enemmän aikalaisdiagnosiksi kuin empiiriseksi yhteiskunta-analysiksi tai teoreettiseksi avaukseksi.

Lajityyppinä aikalaisdiagnosi ottaa tavoitteekseen kertoa keitä me olemme ja millaista aikaa elämme. Siten on ymmärrettävää, että aikalaisdiagnostiset teokset yleistyvät erityisesti murrosaikoina, jollaista nytkin elämme. Teoksen uutuusarvo ja kiinnostavuus ei ole teoreet-

tisessa vahvuudessa eikä myöskään empiiristen tapausten yksityiskohtaisissa nyanseissa. Kiinnostavaa on ennemmin teoksen aikalaisdiagnostinen rohkeus kurkottaa moniaalle: uskalluksessa tarkastella eriskaalaisia ympäristöjä ja niiden moninaisia hallintapyrkimyksiä samassa kehyksessä. Ihmisen suoliston monilajinen ekologia siinä missä luonnonpuistokin. Tämä ratkaisu auttaa ylittämään tiukkaan istuvaa luonnon ja kulttuurin erotelua, jonka keinotekoisuuden yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus on kyllä pitkään tunnistanut, mutta josta on silti vaikea irtaantua. Dikotomioista tämäkin teos ei ole täysin vapaa, rakentaahan Lorimer argumenttinsa probioottisen ja antibioottisen logiikan vastakainasettelulle.

Kun puhutaan ihmisten ja mikrobien välisistä suhteista 2020-luvulla, ei koronavirusta voida ohittaa. Kirja ilmestyi joulukuussa 2020 keskelle sulkutoimia, joilla valtiot kamppailivat nopeasti maailmanlaajuisesti pandemiaksi levinnyttä, arvaamatonta virusta vastaan. Vaikka teoksen on täytynyt pandemian alkuvaiheessa olla jo viimeistelyvaiheessa, Lorimer on reagoinut uuteen maailmantilanteeseen teoksen esipuheessa. Lorimer toteaa, että pandemian kurittaman maailman asukkaisista on tullut ”mikrobikansalaisia”,

jotka ovat joutuneet opettelemaan ”ajattelemaan kuin virus” osatakseen ennakoita ja välttää sen leviämistä ja muuntumista. Ei kuitenkaan ole yhdenlaista tapaa ajatella kuin virus: covid-19, kuten pandemiat kautta historian, synnyttävät erilaisia episteemisiä kiistoja ja selityksiä aina jumalallisesta rangaistuksesta poliittisiin salaliittoihin. Episteemisen moninaisuuden lisäksi virus tuo näkyväksi ihmisten välisen epätasa-arvon niin terveydenhuollossa, asumisessa kuin taloudellisessa tuessa niin globaalissa mittakaavassa kuin paikallisella tasollakin.

Lorimer kirjoittaa, että olisi harmi, jos välttämättömät viruksenhallintatoimet johtaisivat uusiin pelkoihin ja ekologisen diversiteetin ja terveyden rapautumiseen. Myöhemmille tutkimuksille jää selvittäväksi, millaisin logiikoin pandemiaa lopulta hallittiin. Arvelisin, että pandemian hallintayritykset ovat perustuneet pitkälti modernin logiikan mukaisiin jäykkiin kontrollitoimiin, kuten rajojen sulkemisiin, eristämiseen ja tehostettuun sanitaatioon. Sen sijaan kotitalouksien suhteet mikrobeihin ovat kulkeneet ääripäästä toiseen: Jos kohta olemme joutuneet opettelemaan entistä tiukempia hygieniakäytäntöjä käsidesin käytöstä kasvomaskeihin, olemme myös alkaneet haakeutua uudella tavoin yhteis-

työhön mikrobien kanssa kokeittävissa ja puutarhoissa. Myös koronakriittiset liikkeet ovat ottaneet probioottisen retoriikan omakseen. Esimerkiksi kasvomaskeista on kieltäytytty vedoten pseudotieteelliseen selitykseen keuhkojen terveen mikrobiomin ylläpitämistä. Nyt kun maailma pikkuhiljaa luopuu rajoitteista ja virus osoittaa kesyyntymisen merkkejä, avautuu ehkä uusia mahdollisuuksia kehittää post-pastörisessä hengessä probioottista keinovalikoimaa pärjätä covid-19-viruksen kaltaisten arvaamattomien kansakulkijoiden kanssa.

Veera Kinnunen

Sosiaalista Eurooppaa etsimässä

Giovanni Bertin, Marion Ellison & Giuseppe Moro: *The European social model and an economy of wellbeing. Repairing the social fabrics of European Societies.* Cheltenham: Edward Elgar, 2021, 250 s.
ISBN 978-1-80037-806-3

”Sosiaalinen Eurooppa” ja sen pohjana oleva eurooppalainen sosiaalinen malli eivät ehkä ole olleet poliittisesti suosiossa viime vuosikymmeninä, mutta tie-